

PÅ EGEN HÅND MATERIALE

SKJOLDET I VIKINGETIDEN

TRELLEBORGSKJOLDET, RÓGVI N. JOHANSEN, FOTO/MEDIE AFD. MOESGAARD

SAGNLANDET

LEJRE

SKJOLDET GENNEM TIDERNE

KRIGERTRÆNING I SAGNLANDET LEJRE. FOTO: CHRISTINE ROEDERER

Sammen med håndøksen og spyddet var skjoldet vikingetidens mest brugte våben. Skjoldet beskytter krigeren, og det er hans vigtigste redskab for at holde sig i live. Det har haft stor betydning både i tvekampe og på slagmarken. I tvekamp har det dækket én imod modstanderens ivrige hug. I flere sagaer fortælles der om, hvordan hver mand tildeles flere skjolde. På slagmarken har man dannet skjoldborg. Stået tæt skulder ved skulder og ladet skjoldene overlape hinanden, så man ved fælles hjælp har kunnet beskytte sig med en mur af skjolde. I den norrøne digtning er der mere end 300 metaforer for skjoldet, og det er tydeligt, at det har haft en stor betydning for datidens krigere. I Snorre's Edda er der 37 forskellige heiti (poetiske synonymmer) for skjold: eksempelvis Örlygr (pileafviser) og Hlif (holde i live). Et stort gravfund ved Gokstad i Norge vidner også om skjoldets

værdi. Her blev en stormand begravet på et stridsklart skib med 64 skjolde ialt. Nogle skjolde har været prydet af metalbeslag med bronzenflet på håndtagene og 2-3 cm. brede kobberlegerede metalplader bukket omkring skjoldkanten. Oftest kun 5-10 stykker som så har været fordelt rundt på kanten. Enkelte skjolde har haft mere end hundrede af disse små metalplader, som derved har dækket hele vejen rundt om kanten.

I Gesta Danorum får Rolf Krake besked på at vise en prøve på sin tapperhed, til et gilde hos Adils, som har giftet sig med Yrsa, Rolf Krakes mor. Adils plan er at befri Sverige fra danskernes herredømme.

"... Han blev så anbragt lige op ad ilden, hvor han greb et lille skjold... Det var yderst opfindsom af ham at lade sit skjold tage af for heden, og skærme sin krop mod

HISTORISKE KILDER

Dette hæfte skal bruges sammen med hæfterne "Værktøj i fredstid, våben i krigstid", "Spyddet" og "Daneøksen."

Dem finder I også online på Sagnlandet Lejres hjemmeside.

SKJOLDET GENNEM TIDERNE

flammerne med samme middel som han ville have brugt mod de hvislende spyd. Men varmen ramte hårdere end spyd og pile, og selvom den ikke kunne trænge ind til den side der var skærmet af skjoldet, løb den storm mod den side, der ingen beskyttelse havde. Men da en pige der stod ved ildstedet, bemærkede at han var ved at blive branket i siden af den uudholdelige hede, trak hun tappen ud af en tønde og lod væsken strømme ud og dæmpe flammerne... Alle roste Rolf til skyerne for virkelig at have vist udholdenhed.”
(Zeeberg bd. I. s. 85).

Vikingetidens rundskjolde kender vi allerede tilbage fra jernalderen. Skjoldet er bygget af tynde sammensatte planker med et hul i midten, hvor der sidder en stok på tværs over

hullet og danner håndtaget. På den modsatte side sidder en fastnippet, hvælvet jernknop, som beskytter bærerens hånd. Den kaldes en skjoldbule. Skjoldbulerne er ofte det eneste, som findes bevaret, fordi træet bliver hurtigere nedbrudt end jern. Skjoldbulens form skifter løbende gennem vikingetiden. Det bruges derfor til at datere skjoldets alder. Der er kun bevaret meget få hele skjolde, der kan fortælle os hvilken størrelse de har haft. De få, der er, måler mellem 80 og 95cm. Ud fra arkæologiske fund menes det, at skjoldene oftest var bygget i gran eller fyr. I Rytterkær ved Roskilde er der fundet et skjold lavet af gran, og størstedelen af skjoldene fra gravfundet ved Gokstad er også i gran. I Trelleborg ved Slagelse er Danmarks eneste hele skjold fundet. Det er lavet af fyrretræ fra Norge, men vi ser også andre træsorter som f.eks.

et skjold i taks fra Birka. Fyr og gran er ikke særlig holdbart træ, men det er meget let. Samtidigt er skjoldenes planker meget tynde og tyndest ud mod kanten, helt ned til 4-6 mm. Det giver et let skjold, som hurtigt kan bevæges rundt. For at give skjoldet holdbarhed har man beklædt begge flader med råhud eller læder og lagt råhud rundt om kanten, dette giver skjoldet en utrolig styrke og det kan derved modstå flere hug fra sværd og forhindre pile i at fortsætte igennem træet.

Skjoldene har været malede. Gokstad skjoldene har været skiftevis gule og sorte. Et skjold fundet ved Valsgårde nord for Uppsala er der fundet rød farve på. Den røde skjold farve er beskrevet i kilderne som kampskjolde. Andre skjoldstykker er fundet med brudstykker af påmalede mønstre.

VIKINGESKJOLD. FOTO: CHRISTINE ROEDERER

SKJOLDDET I BRUG

KRIGERTRÆNING I SAGNLANDET LEJRE. FOTO: CHRISTINE ROEDERER

Selv om skjoldet er beklædt med råhud, er det stadig sårbart overfor vinkelrette hug mod skjoldkanten og spydstik direkte mod skjoldfladen. For at undgå dette i tvekamp kan man vinkle skjoldet, så kanten vender imod ens modstander og så møde modstanderens hug eller stik og ændre udfaldsretningen og på den måde bøde af for slaget. Når skjoldkanten peger imod

modstanderen, er det samtidigt muligt at slå med den og et godt slag med kanten kan uden besvær brække et ribben eller to.

Står man i en skjoldborg med en mand ganske tæt på hver sin side af sig, kan man ikke bevæge skjoldet på samme måde. Her gælder det om at stå sammen og lade skjoldene overløbe hinanden. Herved

dannes en fælles styrke, og man står som én mur overfor fjenden. De overlappende skjolde gør, at et spyd nu skal igennem to skjolde for at nå ind til manden bagved. Øverste og nederste del af skjoldet er stadig sårbart, og her er ikke andet at gøre end at håbe, at det holder længe nok, mens spyd og øksers stik og hug når deres vej frem til fjenden.

SPØRGSMÅL OG IDÉER TIL AT ARBEJDE VIDERE MED

- Hvordan bruges skjoldet?
- Lav et skjold - i de materialer I har til rådighed. Hvilke farver og mønstre skal det have?
- Find på navne og navngiv jeres skjold.
- Hvilke forskelle er der på krig i vikingetiden, i middelalderen og i dag?
- Hvordan kan man forholde sig kildekritisk til de historiske og arkæologiske kilder, som vi har til vikingetiden og vikingernes våben?
- Lav en fortælling om eller med skjoldet. Det kan både være fakta og fiktion. Fortællingerne kan evt. udarbejdes digitalt. Hvis I har adgang til Skoletubes digitale værktøjer eksempelvis som et interaktivt billede, en tegneserie, en præsentation eller en lille film.
- Præsenter jeres fortællinger for hinanden, for nogle elever på skolen eller for jeres forældre.

LITTERATURLISTE

LÆR PÅ EGEN HÅND

Hjarder, K. & Vike, V. 2014: Vikinger i krig. Turbine.

Zeeberg, P. 2000: Saxos Danmarks Historie. Bind 1 og 2. Oversat fra latin af Peter Zeeberg efter Saxo Gramaticus' Gesta Danorum. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og G.E.C. Gads Forlag.

Nationalmuseets hjemmeside om våben:

<http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050/vaaben/>

Har du lyst til at læse mere så prøv f.eks. også:

Vild med viden-serien der handler om Vikingetiden

Marie Simonsen